

WaterPeilingen

Nummer 5

VWG Nieuwsbrief 18 november 2021

De Nieuwsbrief van de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis verschijnt 1 x per maand rond de 15^e van de maand.

VWG Bestuur:

Zoals bekend hebben SSF en VWG op donderdag 28 oktober tijdens een symposium in de Geertekerk stilgestaan bij hun gezamenlijke lustrumviering.

Via deze link krijgt u een impressie van deze bijeenkomst.

<https://schilthuisfonds.nl/symposium-over-de-waterwolf-vraagt-aandacht-voor-klimaatverandering-en-zeespiegelstijging/>

In de komende vier WaterPeilingen zal per keer een van de lezingen worden uitgelicht.

Het bestuur zal de bespreking over Quo Vadis op 3 december voort zetten.
Op 20 december is er een reguliere bestuursvergadering

De copy voor TWG 2021 – 2 is inmiddels bij de uitgever aangeleverd.

VWG data:

Op dit moment zijn er nog geen bijeenkomsten in voorbereiding. De VoorJaarsexkursie zou als eerste georganiseerd worden maar alles hangt af van de ontwikkelingen in de komende maanden rond Covid 19 en de eventuele maatregelen die dat nog met zich meebrengt.

In 2022 zijn er twee historische gebeurtenissen waar we aandacht aan zouden willen besteden:

- 1: Het droogvallen van de Haarlemmermeer in 1852
- 2: Het afsluiten van de Kromme Rijn in 1122

Medio februari hopen we u meer informatie te kunnen geven.

Vincent Erdin en Pieter Jan Hofman
Excursiecommissie

Website:

De vereniging heeft een website die te vinden is via de zoekterm: **Waterstaatsgeschiedenis.nl**

Op de website is sinds kort een overzicht geplaatst van archiefinstellingen met archieven van waterschappen en hoogheemraadschappen.
Wilt u ons op de hoogte stellen als u op het overzicht een archiefbewaarplaats mist?

Algemeen

De gemeente Pekela is voornemens om 20 van de 34 oeververbindingen tussen Oude Pekela, Nieuwe Pekela en Boven Pekela over het Pekelerhoofddeep te laten vervallen.

De gemeente wil met 13 miljoen euro zorgen voor kadeherstel op de plaatsen waar de bruggen zullen gaan verdwijnen. De reden van het noemen van dit voorstel is dat veel van de bruggen een oude „draai” zijn, in de afgelopen decennia zijn ze nauwelijks of niet onderhouden. Het zijn met name die typische kleine draaibruggen die het geheel van het Pekeler hoofddeep met de bruggen een karakteristiek dorpsbeeld geven. Het gaat om oeververbindingen die in hoofdzaak voor het langzaam verkeer bedoeld zijn.

De draai op de afbeelding is een van de potentiële verbindingen die zal gaan verdwijnen.

Lubbermansdraai over het Pekelerhoofddeep (afb. ve).

Dat het 100 jaar geleden niet altijd een genoegen moet zijn geweest om gebruik te maken van de rivier Pekel Aa of om er in een van de vele boerderijtjes of boerderijen te wonen wordt duidelijk gemaakt aan de hand van een gevelsteen in de kademuur van de Wedderbrug (dat is een brug die in ieder geval blijft). In de steen is een afbeelding te zien van een hand met een dichtgeknepen neus. Oorzaak: de lozingen op het hoofddeep door de vele strokartonfabrieken die aan beide zijden van het water stonden.

De rivier is medio 1910 gekanaliseerd om reden van de vestiging van de strokartonfabrieken en de vele scheepswerven. Wegen waren er nauwelijks, al het vervoer ging per schip, voor de

vestiging van de genoemde bedrijven was er sprake van turfwinning. Pekela vormt met Veendam wel het hart van de Veenkoloniën.

Nederlandse Gemalen Stichting

De Gemalen pluim 2021 is op 12 november toegekend aan de stichting Museum Gemaal Cremer (gebouwd in 1930/ 31) in Termunten voor het werk van de vrijwilligers die het dieselgemaal onderhouden en er voor zorgen dat het op verzoek kan draaien.

Aan het waterschap Brabantse Delta is de Gemalenpluim uitgereikt voor de wijze waarop de restauratie van de gemalen Niervaert en Moerdijk is uitgevoerd.

Het gemaal Moerdijk is gerestaureerd met gevoel en behoud van de cultuur historische waarde van het gebouw.

De pluimen werden uitgereikt door Patrick Poelman voorzitter van het bestuur van de NGS.

Waterschap Noorderzijlvest (Groningen)

Op 8 november is er een begin gemaakt met een onderzoek naar het herstel en verbeteren van de onderwatercultuur langs de dijk van het Lauwersmeer door het maken van rif achtige elementen en getijdpoelen aan de teen van een dijk. Een dijk is een harde en kunstmatige afscheiding die verstoring werkt op het eerder aanwezige eco systeem. Door de natuur een handje te helpen wil het waterschap in samenwerking met andere partners zoals het Gronings Landschap en de gemeente Het Hogeland de natuur in de Waddenzee een nieuwe impuls geven. De Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool zullen het onderzoek volgen. De resultaten zullen worden gebruikt bij het bepalen van de keuze voor de aanleg van een nieuwe dijk die klimaatbestendig is als de zeespiegel stijgt.

Het waterschap gaat op 29 november informatie geven over de onderhoudsplicht van beschoeiingen, damwanden en kades. Hiermee wil het waterschap voorkomen dat er door achterstallig onderhoud onveilige situaties kunnen ontstaan achter de hoofdwatergangen. Op 29 november zal als eerste de situatie langs het Eemskanaal (Groningen – Delfzijl) worden toegelicht.

Waterschap Drents Overijsselse Delta (Zwolle)

Op 10 november heeft het waterschap door middel van een slothandeling de vier gemalen van de polders Giethoorn, Halfweg (Giethoorn), Wetering oost (Wetering) en Gelderingen (Scheerwolde) in gebruik gesteld.

De gemalen zijn gemoderniseerd en uitgebreid. Het gemaal van de polder Giethoorn is helemaal opnieuw opgebouwd, de gemalen van de polders Halfweg, Wetering oost en Gelderingen konden worden aangepast in de bestaande historische gebouwen.

Met de realisatie en afronding van dit werk is het waterbeheer in het gebied rondom de dorpen Scheerwolde en Wetering voor de komende decennia toekomstbestendig. Het gebied grenst aan het Natuurpark Weerribben – Wieden.

Gemaal Polder Wetering oost (afbeelding ve).

Waterschap Vechtstromen (Almelo)

De Vossenbeek bij Hengelo is uitgekozen als waterparel van Nederland. Dit is het resultaat van een onderzoek van 10 juni tot 15 augustus onder inwoners naar de kwaliteit en beleving van 1100 kleine wateren in Nederland. De verkiezing van Waterparel werd voor de derde keer gehouden.

Ruimte voor de Vecht

De Vecht bij Karshoek - Stegeren (Ommen) meandert weer. Vorig voorjaar werd er een begin gemaakt met het graven van een nieuwe meander. Deze maand is dat project afgerond en opgeleverd. De nieuwe lus zorgt er voor dat er over een lengte van 400 meter extra water kan worden opgeslagen en vastgehouden. Hiermee wil het waterschap de mogelijkheid hebben om water langer in het gebied te houden in tijden van droogte, de extra ruimte dient ook om bij piekafvoer het tempo enigszins te faseren zodat niet al het water ineens stroomafwaarts wegstroomt.

Inmiddels hebben dassen en otters de meander in bezit genomen als nieuwe leefomgeving terwijl de oeverwal in de oevers hun nesten hebben. Als kunstwerk is een bank van acht meter geplaatst die gemaakt is van een boomstam die gevonden is bij de graafwerkzaamheden voor de meander.

Waterschap Vallei en Veluwe (Apeldoorn)

Kader Richtlijn Water. Tussen 2014 en dit jaar heeft het waterschap tussen Dieren en Kampen werkzaamheden uitgevoerd langs de IJssel, Het meest zichtbaar waren de nevengeulen die vanaf 2015 goed zichtbaar zijn in het landschap. Wie met de trein tussen Zwolle – Lelystad of

Zwolle – Amersfoort reist heeft bij het passeren van de IJssel op de grens van Gelderland en Overijssel een prachtig beeld van de geul die hier is aangelegd. Met regelmaat is ook te zien dat de geul tot aan de rand vol staat. Of zoals in juli dat de uiterwaarden vollopen met de afvoer van water in dit geval uit Limburg.

Ook bij Kampen is een bypass aangelegd het Reevediep, eveneens zichtbaar vanuit de trein Zwolle - Lelystad. Voor inwoners van het dijkdorp Wilsom (6.10 m + NAP) die vlak langs de IJssel wonen voorkomt dat natte tuinen bij een hoogwaterstand op de IJssel.

Naast deze twee geulen zijn er nog negen aangelegd terwijl er op zeventien plaatsen werkzaamheden aan de oevers zijn uitgevoerd. Uit waarnemingen blijkt dat de ecologie zich snel herstelt na de werkzaamheden.

De IJssel bij Katerstede, ter hoogte van Wilsom (afbeelding waterschap Vallei en Veluwe)

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (Houten)

Klimaatsignaal '21 werd op 25 oktober door het KNMI gepresenteerd. Hierin worden de toekomstige scenario's geschetst waar rekening mee moet worden gehouden bij de verandering van het klimaat. Er zal onder andere met bodemdaling rekening moeten worden gehouden.

De ernst van de situatie is dusdanig dat de maatregelen die nu en per direct genomen worden pas over enkele decennia daadwerkelijk effect sorteren (zie de lezing van de hoofddirecteur KNMI tijdens het symposium, in december verschijnt er een samenvatting in WaterPeilingen). Het Klimaatsignaal '21 is een oproep om een nationaal programma op te stellen en de bodemdaling landelijk in beeld te brengen

In het Veenweidegebied klinkt de grond als sinds mensenheugenis in. In het westelijk deel gaat het om 1 cm. per jaar. Het hoogheemraadschap werkt samen met de agrariërs om de uitstoot terug te dringen waardoor de bodemdaling afgeremd wordt. Het effect van deze maatregelen moet vanaf 2030 zichtbaar worden. De lisdoddeteelt en kleinschalige waterinfiltratiesystemen zijn projecten die daar in het Veenweidegebied aan bij moeten dragen. Door bodemdaling nu landelijk op de kaart te zetten onder regie van de Unie van Waterschappen komt er meer kennis beschikbaar waar het hoogheemraadschap aan bij wil dragen maar ook gebruik van wil maken.

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (Heerhugowaard)

Bij graafwerkzaamheden langs de N 247 iets ten noorden van Monnickendam voor de bouw van een nieuwe gemaal in Monnickendam is een archeologische interessante vondst gedaan. Het gaat om de bodem en wanden van een laat middeleeuwse sluis. Op basis van de opgraving die nu vrij is moet de sluis 35 – 40 meter lang zijn geweest, 6 meter breed en 2 meter hoog. De sluis fungeerde als afsluiting in de dam tussen het water van de Purmer Ee en de Zuiderzee.

Op 11 december wordt de mogelijkheid geboden om de sluis te bekijken. De opgraving is niet zichtbaar vanaf de openbare weg en ligt op een niet toegankelijk bouwterrein.

Mocht u van deze gelegenheid gebruik willen maken dan dient u de website van HHNK in de gaten te houden voor de nadere gegevens en om zich aan te kunnen melden.

Waterschap Amstel, Gooi & Vecht (Amsterdam)

Volgend wordt de Vechtsluis (1890) in Maarssen gerestaureerd. De sluis maakt onderdeel uit van de Hollandse Waterlinie. Restauratie is nodig om de sluis te kunnen gebruiken als dat noodzakelijk is. Het gaat om het geheel vervangen van zes deuren en het herstellen van de twee in 2007 geplaatste deuren. Daarnaast wordt al het metsel- en schilderwerk uitgevoerd en het sluiswachtershuisje hersteld.

Vechtsluis in Maarssen (afbeelding waterschap Amstel, Gooi en Vecht)

Hoogheemraadschap van Rijnland (Leiden)

In de Gelderwoudse en Oostbroekpolder in Zoeterwoude is over een afstand van drie kilometer een mengsel van bloemzaden en kruiden langs de oevers ingezaaid. Het gaat om het project Groene Cirkel Bijenlandschap.

Het hoogheemraadschap wil hiermee een bijdrage leveren aan een verrijking van de biodiversiteit in de polders en roept in navolging hiervan anderen op om het voorbeeld te volgen en zich aan te sluiten bij de Groene Cirkel door in tuin of land ook een bloemenmengsel in te zaaien. Niet alleen goed voor meer kleur en fleur in de weilanden maar ook de gewassen.

Waterschap Aa en Maas (Den Bosch)

Oktober was een natte maand, het waterschap merkt dat en ziet dat de grondwaterstanden bovengemiddeld zijn voor de tijd van het jaar. Er viel tussen de 60 en 120 mm. neerslag in het gebied terwijl 60 – 65 mm. gebruikelijk is voor oktober.

De grondwaterstanden in het hele gebied zijn nu beter dan in de drie voorgaande droge jaren. De waterafvoer kan als normaal worden gezien.

Het waterschap heeft in de afgelopen weken te maken gehad met zeven vernielingen van besturingskasten in het gebied. De schade is inmiddels opgelopen tot e 100.000,-. De kast is hardhandig open gebroken en alle apparatuur vernield door het binnenwerk in brand te steken of los te trekken. Met name stuwen worden via deze kasten aangestuurd, dat zal nu tijdelijk handmatig moeten gebeuren in afwachting van herstelwerkzaamheden.

Waterschap De Dommel (Boxtel)

Het Brandven in Oisterwijk is als een van de tien waterparels geselecteerd. In het gebied van het waterschap werden 24 kleine wateren (plassen en vennen) op kwaliteit onderzocht. Het Brandven kwam als beste uit de bus.

Tegelijkertijd werd duidelijk dat slechts 17 % van de 1100 kleine wateren die tussen 10 juni en 15 augustus werden onderzocht aan de geldende waterkwaliteitseisen voldoen.

Waterschap Limburg (Roermond)

In de noordelijke Maasvallei tussen Nieuw Bergen en Roermond worden op 16 plekken aanpassingen aan de waterkeringen gedaan. Op 10 plaatsen gaat het om het versterken van de dijk en op de 6 andere plaatsen ligt een gecombineerde opgave.

Dit komt naar voren uit een inventarisatie van de problemen die in juli zijn ontstaan als gevolg van hoog water en wateroverlast en dientengevolge de schade.

Algemeen:

De Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis wil in de komende jaren aandacht besteden aan historische feiten die het vakgebied raken:

2021: Sint Elisabethsvloed (1421); het themajaar loopt door tot en met 2022; er is een speciale website: www.600jaarelisabethsvloed.nl

2022: Afsluiten van de Kromme Rijn (1122) *nb. Excursie VWG*
2022: De Haarlemmermeer viel droog (1852) *nb. Excursie VWG*
2022: De (Oude) Hollandse Waterlinie bestaat 350 jaar (1672)
2023: Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard 750 jaar *nb. Excursie VWG*
2024: Volledige ingebruikname Blankenburgtunnel tussen de A-15 en A-20
2025: 7^e Lustrum VWG en 8^e lustrum SSF
2025: 1825 Overstroming langs de Zuiderzeekust (Land van Vollenhove)
2025/ 26: Overstroming grote rivieren die begon op 19 december 1925 maar liep door naar 1926
2027: Begin van het waterloopkundig onderzoek en oprichting Waterloopkundig Laboratorium
2030: Begin aanleg van de Stelling van Amsterdam (1880)

Mocht iemand belangstelling hebben om over een van de bovengenoemde gebeurtenissen een bijdrage te leveren in TWG dan zijn de richtlijnen daarvoor op de website te vinden.

Noot: naar aanleiding van de gehouden enquête zijn ook interessante voorstellen ontvangen om aandacht aan te besteden, we zullen als commissie deze bestemmingen bekijken op haalbaarheid in de komende jaren. Het meedenken geeft in ieder geval de betrokkenheid van u als lid aan bij de VWG. Dank daarvoor!

Data:

2 december: Uitreiken van de Waterinnovatieprijs 2021.

Rond de Sint Elisabethsvloed van 1421 worden verschillende bijeenkomsten, al dan niet digitaal georganiseerd. Op de site: 600jaarelisabethsvloed.nl is alle informatie voor de komende periode te vinden.

Tot en met 6 maart 2022 te zien in het Dordrechts Museum, Museumstrat 40: „Elisabeth en de vloed”.

In het Biesboschmuseum (De Hilweg 2 Werkendam) is de tentoonstelling 600 jaar Elisabethsvloed op 18 november geopend. Het was in de nacht van 18 op 19 november dat de vloed over het land van de Biesbosch spoelde en veel schade heeft aangericht. De expositie moet het waterbewustzijn van Nederlanders en bezoekers vergroten. In Nederland zijn 10 miljoen inwoners afhankelijk van de bescherming van duinen en dijken om veilig te kunnen wonen. Met de huidige kennis worden drastische maatregelen noodzakelijk om die veiligheid ook in de komende decennia te garanderen.

Deze tentoonstelling is tot 22 november 2022 te zien.

2022

Van 31 augustus tot en met 3 september de European Association for Urban History in Antwerpen gehouden.

Thema: Inequality and the city.

Voor meer informatie zie: <https://www.uantwerpen.be/en/conferences/eauh2022/cfsp/>

Recent verschenen:

Over water gesproken, op 20 mei werd dit boek gepresenteerd. Op de website van de Unie van Waterschappen staat een link om het boek als pdf te downloaden.

Atlas van Twickel, Jan Haverkate e.a.. Een landgoed van 4.300 hectare waar in de 14^e eeuw de eerste hand aan werd gelegd en nog steeds bestaat. Het meest bekend is het landgoed Twickel in de omgeving van Delden. De ligging en bodemgesteldheid van het landschap komt aan de orde. Behalve bezittingen in Overijssel heeft Twickel ook nog 2.400 hectare die verspreid liggen in Dieren, Lochem en Zevenaar en bij Wassenaar. De VWG heeft het landgoed op 6 juni 2013 bezocht.

Oproep:

Mochten er wijzigingen in uw adressering zijn door verhuizing of het mailadres wilt u die dan doorgeven aan: info@waterstaatsgeschiedenis.nl . Helaas komt het voor dat het tijdschrift of een mailbericht naar een verkeerd adres wordt gestuurd.

Vincent Erdin
secretaris VWG
18 november 2021